ความกตัญญูกตเวที ตอนที่ ๒

พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

ความกตัญญูกตเวที ตอนที่ ๒

ปาฐกถาธรรม

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

เจริญพร ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

เมื่อครั้งที่แล้ว อาตมภาพได้กล่าวถึงความกตัญญูกตเวที คือ ความเป็นผู้รู้อุปการคุณที่ท่านได้ทำให้แล้ว และตอบแทนคุณผู้มีอุปการคุณแก่ตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พึงรู้คุณและตอบแทนคุณสถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา คือพระรัตนตรัย และสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักของประเทศไทยเรา ด้วยการมีสติพิจารณาก่อนหรือขณะประพฤติปฏิบัติตน และ/หรือ ประกอบกิจการงานในอาชีพ ก็ให้อยู่ในหลักแห่งความถูกต้อง ๑ ความเหมาะสม ๑ ความบริสุทธิ์ใจ ๑ และความยุติธรรม ๑ ก็จะสามารถช่วยให้สถาบันหลักทั้ง ๓ สามารถดำรงคงอยู่อย่างมั่นคงถาวร อันจะช่วยให้ประชาชนคนในชาติมีความเป็นอยู่เจริญรุ่งเรืองและสันติสุข ได้เป็นอย่างดี

ซึ่งเมื่อคราวที่แล้วนี้ ได้กล่าวในส่วนของความประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในหลักแห่งความถูกต้อง ตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และ/หรือ คำสั่งต่างๆ ที่ออกตามกฎหมาย และทั้งพึงประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของตนตามกฎหมาย นี้ประการ ๑ กับในส่วนของความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมและตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของไทยเรา ไปแล้ว

วันนี้ จะได้กล่าวเพิ่มเติมในข้อที่ว่า พึงประพฤติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คือให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้ง ผู้ตรัสรู้พระอริยสัจธรรมโดยชอบแล้วด้วยพระองค์เอง แต่การที่บุคคลจะสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ได้รับผลเป็นความเจริญและสันติสุขในชีวิตได้จริงนั้น จักต้องศึกษาทำความเข้าใจในหลักธรรม และลงมือปฏิบัติ เพื่อเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวธรรมและสัจธรรมตามที่เป็นจริง ให้ได้ประสบการณ์และเห็นผลด้วยตนเอง แล้วดำรงตนอยู่แต่ในคุณความดี คือ ตั้งตนไว้ชอบ เอง จึงจะชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามทำนองคลองธรรมอย่างแท้จริง

การที่บุคคลจะพึงศึกษาทำความเข้าใจในหลักธรรม และลงมือปฏิบัติให้ได้ผลดีนั้น จักต้องประกอบด้วยองค์คุณ ๕ อย่าง ชื่อว่า อินทรีย์ ๕ ดังต่อไปนี้

๑. จะต้องถึงพร้อมด้วยความศรัทธาในบุคคลและในสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา บุคคลที่ควรศรัทธานั้น ได้แก่ บุคคลผู้ได้ศึกษาหลักธรรม ชื่อว่า ปริยัติสัทธรรม มาดีแล้วพอสมควร กล่าวคือ ผู้เรียนหลักธรรมแล้ว ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติธรรม อบรมกาย วาจา และใจของตน โดยการปฏิบัติไตรสิกขา คือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา กล่าวคือ การศึกษาอบรมโดยทางศีล สมาธิ และปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น เพื่อสลัดตนออกจากทุกข์ มิใช่มุ่งเรียนปริยัติเพื่อข่มผู้อื่น หรือเพื่อการโต้แย้งกับใคร การเรียนปริยัติสัทธรรมอย่างนี้แหละ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ และปริยัตินี้ พระพุทธโฆษาจารย์ (คัมภีร์สมันตปาสาธิกา อรรถกถา พระวินัยปิฎก ภาค ๑ หน้า ๒๓) ท่านเรียกว่า นิสสรณัตถปริยัติ คือ ปริยัติเพื่อประโยชน์แก่การสลัดตนออกจากทุกข์ทั้งปวง ผู้เรียนปริยัติเช่นนี้ คือบุคคลที่ควรศรัทธา ควรแก่การเชื่อถือ/นับถือ และควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นเบื้องต้น

ส่วนการเรียนปริยัติที่ไม่ดีคือมิได้เรียนเพื่อการปฏิบัติธรรมเพื่อสลัดตนออกจากทุกข์ เรียนแล้วมิได้ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา แต่เรียนรู้เพื่อมุ่งหมายที่จะข่มผู้อื่น การเรียนปริยัติเช่นนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ และปริยัตินี้ พระพุทธโฆษาจารย์ท่านเรียกว่า อลคัททูปมาปริยัติ คือปริยัติเปรียบด้วยงูพิษ บุคคลผู้เรียนปริยัติเช่นนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสเรียกว่า โมฆะบุรุษ คือ บุรุษผู้ว่างเปล่า ซึ่งจัดเป็นบุคคลที่ไม่ควรศรัทธา ไม่ควรแก่การเชื่อถือ/นับถือ และไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

เมื่อได้ปฏิบัติไตรสิกขา อบรมกาย วาจา และใจ โดยทางศีล สมาธิ ปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ชื่อว่า ปฏิบัติสัทธรรม จนถึงอธิศีล คือศีลยิ่ง อธิจิต คือจิตยิ่ง สมาธิยิ่ง และอธิปัญญา คือปัญญาอันยิ่ง กล่าวคือ ปัญญาอันเห็นแจ้งแทงตลอดในสภาวะของ สังขาร กล่าวคือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ ธรรมชาติที่เป็นไปในภพ ๓ ทั้งสิ้น และ วิสังขาร ธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง คือ พระนิพพาน และปัญญาอันเห็นแจ้ง รู้แจ้งใน พระอริยสัจ ๔ คือ ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่องของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางให้ถึงความดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง ได้บรรลุมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง เป็นพระ

อรหันตขีณาสพ คือผู้สิ้นอาสวะแล้ว ผู้ถึงพร้อมด้วยปริยัติ-ปฏิบัติ และปฏิเวธสัทธรรม เช่นนี้ คือผู้ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า

"กุลบุตรเหล่านั้น ย่อมเล่าเรียนธรรมเพื่อประโยชน์ใด ย่อมได้เสวยประโยชน์นั้นแห่งธรรมนั้น ธรรมเหล่านั้นอันกุลบุตรเหล่านั้นเรียนดีแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน" (ม.มู. ๑๒/๒๗๙/๒๖๘-๒๗๐)

และปริยัติเช่นนี้ ที่พระพุทธโฆษาจารย์ ท่านเรียกว่า "ภัณฑาคาริยปริยัติ" คือปริยัติของท่านผู้ประดุจขุนคลัง พระอริยเจ้า พระอรหันตเจ้า ผู้ถึงพร้อมด้วยปริยัติ-ปฏิบัติ และปฏิเวธสัทธรรม เพียงไร ย่อมเป็นผู้ควรแก่การศรัทธาเลื่อมใสอย่างสูง ควรแก่การเชื่อถือ/นับถือ และควรแก่การถือเอาเป็นเยี่ยงอย่างในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ เพียงนั้น กล่าวคือ ควรที่ผู้สนใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติจะพึงเข้าไปนั่งใกล้ เงี่ยโสตฟังธรรม พึงไต่ถามปัญหาธรรม และเรียนรู้ธรรมจากท่าน เพียงนั้น การเรียนรู้หลักธรรมเพื่อปฏิบัติสัทธรรมที่ถูกต้องตามหลักธรรม ก็ย่อมเกิดและเจริญขึ้นได้ด้วยอาการอย่างนี้

ส่วนว่า สิ่งที่ควรศรัทธา นั้น ได้แก่ เอกสารหลักฐาน คัมภีร์ต่างๆ ที่เชื่อถือได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสูตร คือพระพุทธพจน์ ที่เรียกว่า พระไตรปิฎก ทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ชั้นรองลงไป ได้แก่ สุตตานุโลม คือคัมภีร์ที่พระอรรถกถาจารย์ได้รจนาขึ้นเพื่ออธิบายความที่ยากในพระไตรปิฎก และอาจริยวาท คือวาทะหรือคำอธิบายของอาจารย์ต่างๆ ตั้งแต่ชั้นฎีกา อนุฎีกา ตลอดมาถึงบุรพาจารย์ในชั้นหลังๆ ผู้ได้ศึกษาอบรมทั้งปริยัติ-ปฏิบัติ ได้ถึงปฏิเวธสัทธรรมมาดีแล้ว ตามสมควรแก่ภูมิธรรม เป็นที่ประจักษ์แก่บัณฑิตผู้รู้ คือผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้ว ก็ควรแก่การใช้ประกอบการศึกษาสัมมาปฏิบัติได้

ข้อที่ควรระวังสำหรับข้อมูลจากการแสดงธรรมในขั้นปฏิบัติถึงปฏิเวธสัทธรรม แม้จากผู้ที่ได้ศึกษาภาคปริยัติสัทธรรม เจริญสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญามาดีพอสมควรแล้วก็ตาม ถ้าตราบใดที่ผู้แสดงยังมิได้ผ่านการอบรมกาย วาจา และใจ โดยการปฏิบัติไตรสิกขา คือ สีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ให้เจริญขึ้นเป็นอธิศีล คือ ศีลยิ่ง อธิจิต คือ จิตยิ่งหรือสมาธิยิ่งในระดับฌานจิต และอธิปัญญา คือ ปัญญาอันยิ่ง กล่าวคือ ผู้ยังมิได้เจริญภาวนามยปัญญา อันเห็นแจ้งและรู้แจ้งสภาวะของสังขารและวิสังขารคือพระนิพพาน ตามที่เป็นจริง และผู้ยังมิได้เจริญภาวนามยปัญญา อันเห็นแจ้งแทงตลอดใน

พระอริยสัจ ๔ ให้ได้รับผลเป็นปฏิเวธสัทธรรม ตามสมควรแก่ธรรมปฏิบัติ อย่างน้อยก็ให้พอมีประสบการณ์เป็นผลดีจากธรรมปฏิบัติตามสมควร แล้ว ก็พึงรับฟังท่านด้วยดี แต่ต้องฟังหูไว้หู และ ต้องใช้หลักกาลามสูตรเข้าพิจารณาไตร่ตรองให้ดี เพราะสุตมยปัญญาที่เกิดแต่การเรียนรู้พระสัทธรรมจากข้อมูลคือเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นปัญญาชั้นต้น ที่ยังมีโอกาสผิดพลาด คลาดเคลื่อนจากพระอริยสัจจธรรมที่ละเอียดลึกซึ้ง ได้มาก ถ้าเข้าใจผิดพลาด และปฏิบัติไม่ตรงทาง ย่อมมีโทษได้ คือมีโอกาสตกต่ำถึงอบายภูมิได้ ฉะนั้น จึงต้องใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองข้อมูล ดังกล่าวนั้น ให้รอบคอบถี่ถ้วนที่สุดอีกชั้นหนึ่ง ชื่อว่า จินตมยปัญญานี้จัดเป็นปัญญาชั้นกลาง แต่ตราบใดที่ผู้ศึกษายังเป็นปุถุชน สติปัญญายังไม่ละเอียดลึกซึ้งพอ ก็ยังมีโอกาสผิดพลาดจากพระอริยสัจจธรรมที่ละเอียดประณีต และที่สุขุมลุ่มลึกได้อีก ถ้าเข้าใจถูกต้อง ปฏิบัติตรงทาง ก็ตรงนิพพาน แต่ถ้าเข้าใจผิดพลาด และปฏิบัติไม่ตรงทาง ก็มีโอกาสถึงอบายภูมิได้อีก ต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติธรรมด้วยตน โดยทางไตรสิกขา คือ การศึกษาอบรมกาย วาจา และใจของตน โดยทางศีล สมาธิ และปัญญา ให้ถึงอธิศีล คือ ศีลอันยิ่ง อธิจิต คือ จิตยิ่ง/สมาธิยิ่ง และอธิปัญญา คือ ปัญญาอันยิ่งจากการที่ได้ทั้งรู้และทั้งเห็นสภาวธรรมและสัจจธรรมตามที่เป็นจริง อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ชื่อว่า ภาวนามยปัญญา ซึ่งจัดเป็นปัญญาชั้นสูงแล้ว ด้วยตนเองเพียงไร นั้นแหละ เป็นปัญญชั้นสูง สิ่งที่ควรเชื่อถือศรัทธาได้สนิทใจ เพียงนั้น เพราะพระสัทธรรมนั้น เป็น ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ คือ เป็นสิ่งที่วิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน คำว่า “วิญญูชน” ณ ที่นี้ หมายถึง ผู้รู้โดยชอบ กล่าวคือ ผู้รู้ทั้งหลักปริยัติและปฏิบัติสัทธรรม ได้เจริญปัญญารู้แจ้งแทงตลอดสภาวธรรมและสัจจธรรมตามที่เป็นจริงโดยการปฏิบัติพระสัทธรรมให้ทั้งรู้แจ้งและทั้งเห็นแจ้งด้วยตนแล้ว หาใช่เป็น “วิญญูชน” เพราะเหตุสักเพียงว่าการเรียนรู้แต่จากหลักปริยัติเท่านั้นไม่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสไว้ในพระวินัยปิฎก (วินย. ๔/๗/๘) มีข้อความตอนหนึ่ง แปลความว่า

“ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้แลเป็นสภาพลึกซึ้ง เห็นได้ยาก ตรัสรู้ตามได้ยาก เป็นธรรมสงบระงับ ประณีต ไม่เป็นวิสัยที่หยั่งได้ด้วยตรรกะ เป็นธรรมละเอียด อันบัณฑิตจะพึงรู้ได้”

เพราะเหตุนั้นบุคคลผู้มีปัญญาเห็นภัยในวัฏฏะจึงต้องปฏิบัติสัทธรรมเจริญภาวนามยปัญญา ให้รู้แจ้งเห็นจริงตามรอยบาทพระพุทธองค์เอง ลำพังแต่ความรู้จากการศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่เพียงพอที่จะหยั่งถึงธรรมพระพุทธเจ้า และพระอริยเจ้าท่านได้บรรลุแล้ว นี้ได้ มิฉะนั้น จะมีค่าเท่าเพียงคนตาบอดถือคบเพลิง ดังที่พระอานนท์ พุทธอุปัฏฐากได้กล่าวไว้ในขุททกนิกาย เถรคาถา (ขุ.เถร.๒๖/๓๙๗/๔๐๖) มีข้อความตอนหนึ่ง แปลความว่า “ผู้ใดเล่าเรียนมามาก ดูหมิ่นผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาน้อยด้วยการสดับ แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติตามที่ได้เล่าเรียนมา ย่อมปรากฏแก่เรา เหมือนคนตาบอดถือคบเพลิงไปฉะนั้น”

คนยุคปัจจุบันนี้ เป็นยุคสุกเอาเผากิน โดยมากจะหลงกันอยู่แต่เพียงความรู้จากการศึกษาปริยัติธรรม ยกย่องเชื่อถือเชิดชูกันอยู่แต่ผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนปริยัติ แต่ขาดความสนใจ ใส่ใจในธรรมปฏิบัติ นักพูด นักเขียน นักวิจารณ์ธรรม ที่แสดงตัวปรากฏมีมาก แต่ผู้ปฏิบัติธรรมจริงๆ ที่แสดงตัวปรากฏมีน้อยจนพระมหาเถรบางรูปท่านได้กล่าวว่า “สมัยนี้เป็นสมัยคัมภีร์ ไม่ได้สนใจปฏิบัติ ศาสนากลายเป็นศาสนาคัมภีร์ ศาสนากระดาษไปหมด” ดังนี้เป็นต้น ชนผู้มิได้เรียนรู้พระสัทธรรมด้วยทั้งปริยัติและปฏิบัติสัทธรรมให้ถึงปฏิเวธสัทธรรม หรืออย่างน้อยให้พอมีประสบการณ์และ/หรือได้ประสบผลที่ดี ตามสมควรแก่ธรรมนั้น ท่านเปรียบเหมือนทัพพีที่ไม่รู้รสแกง ทัพพีนั้นแช่อยู่ในหม้อแกงนั่นแหละ แต่ไม่รู้รสแกงหรอก หรือเหมือนคนเลี้ยงโคที่ไม่รู้เบญจโครส คือ ไม่รู้รสนมโค ๕ อย่าง ฉะนั้น เพราะคนเลี้ยงโค แม้จะได้ดูแลต้อนโคไปเลี้ยงทุกวัน แต่ไม่ใช่เจ้าของโค จึงไม่ได้ดื่มนมโค

เพราะฉะนั้น เมื่อฟังธรรมในระดับปฏิบัติถึงปฏิเวธสัทธรรม จากท่านที่เรียนรู้แต่เพียงพระปริยัติสัทธรรม จึงต้องฟังหูไว้หูก่อนแล้วใช้หลักกาลามสูตร ที่พระพุทธเจ้าได้ประทานไว้ให้แล้ว (องฺ.ติก.๒๐/๕๐๕/๒๔๓) เข้าพิจารณา ว่า

“ท่านทั้งหลาย อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินว่าอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน อย่าได้ยึดถือโดยตรึกตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทิฏฐิของตน อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรเชื่อได้ อย่าได้

ยึดถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้นอยู่” ดังนี้เป็นต้น แล้วท่านจะปฏิบัติตนได้ถูกต้องตรงตามพระสัทธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว และไม่ต้องเชื่อใคร

สำหรับ ข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธานั้น คือ สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม กล่าวคือ พระสัทธรรม คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ผู้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้ง ผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ ผู้เป็นพระอรหันต์ ไกลจากกิเลสและบาปธรรมทั้งปวงแล้ว) ที่ได้ตรัสไว้ดีแล้ว ทั้ง ๓ ประการ คือ ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ การศึกษาหลักธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติและที่ควรงดเว้น ๑ ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การศึกษาอบรมกาย วาจา และใจ โดยทางศีล สมาธิ และปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ เพื่อสำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา และทางใจ ให้สงบ ให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ และให้ดำเนินไปแต่ในทางที่ดี ที่ให้ถึงความเจริญและสันติสุขในชีวิต ๑ ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ การอบรมปัญญาให้เห็นแจ้ง/รู้แจ้ง สภาวะของธรรมชาติทั้งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง และทั้งที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง และให้เห็นแจ้ง/รู้แจ้งในสัจจธรรมตามที่เป็นจริง ให้สามารถบรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และที่เป็นบรมสุขอย่างถาวรได้ อีก ๑

พระสัทธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ หากผู้ใดได้ศึกษา ทำความเข้าใจ แจ่มแจ้งด้วยตนด้วยวิธีการที่ถูกต้อง กล่าวคือ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่ถูกต้องและที่สมบูรณ์ จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ๑ แล้วลงมือปฏิบัติให้มีประสบการณ์และให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องด้วยตน ๑ แล้วประมวลข้อมูลที่เชื่อถือได้นั้น มาพิจารณาวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูล ด้วยวิธีการที่ถูกต้องและตรงประเด็น อีก ๑ ให้สามารถเจริญปัญญาอันรู้แจ้ง/เห็นแจ้งด้วยตนนี้ ให้สมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อสลัดตนออกจากวัฏฏสงสารอันเป็นทุกข์ เมื่อตั้งใจปฏิบัติ พระสัทธรรมได้ถูกต้องตรงตามหลักธรรมแล้ว ย่อมได้รับผลดี เป็นปฏิเวธสัทธรรม กล่าวคือ ได้รับผลเป็นความเห็นแจ้ง และรู้แจ้งทางดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญ ความสันติสุข และความพ้นทุกข์ ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้จริงๆ ในกาลทุกเมื่อ ด้วยกันทุกคน

ความศรัทธาในบุคคล ในสิ่ง ได้แก่ ข้อมูลที่ถูกต้องจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และในข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา อย่างนี้ ชื่อว่า "สัทธินทรีย์" คือ กุศลธรรมที่เป็นใหญ่อันครอบงำเสียซึ่งอกุศลธรรม ได้แก่ ความไม่ศรัทธาหรือไร้ความศรัทธาในบุคคล ในสิ่ง และ/หรือในข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา เมื่อปฏิบัติได้แก่กล้ายิ่งๆ ขึ้นไป ก็จะยิ่งเป็นพลังกล้าแข็ง ชื่อว่า "พละ" คือ ศรัทธาอันเป็นพลังกล้าแข็ง มิให้อกุศลธรรม คือ ความไม่รู้จักศรัทธาในบุคคล ในสิ่ง และในข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา เข้าครอบงำจิตใจได้

อย่างในปัจจุบันนี้ มักกล่าวกันว่า เกิดวิกฤติศรัทธาทางพระพุทธศาสนาคือประชาชนส่วนหนึ่งขาดความเลื่อมใสศรัทธา หรือเกิดความเสื่อมศรัทธาในศาสนบุคคล และ/หรือในศาสนธรรม ไปในตัวเสร็จ เพิ่มมากขึ้น ทั้งๆ ที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นสถาบันหลัก ๑ ใน ๓ สถาบันหลักของไทย และทั้งๆ ที่พระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ พระอริยสัจธรรมนั้น มิได้เสื่อมเสียเลย แต่บุคคลนั่นแหละเสื่อมจากความสนใจ ความตั้งใจที่จะศึกษาค้นคว้า เรียนรู้พระสัทธรรมทั้ง ๓ คือ ปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม ให้ถึงปฏิเวธสัทธรรม อย่างน้อยก็พอให้มีประสบการณ์และได้รับผลดีตามสมควรแก่ธรรมปฏิบัติด้วยวิธีการที่ถูกต้องและตรงประเด็น เพื่อเจริญปัญญาทั้งสุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญาเอง ชนส่วนมากจึงเป็นเสมือนคนตาบอดสี ที่ไม่สามารถจะแยกแยะสีต่างๆ ได้ เห็นใครที่น่าเชื่อถือ เขาบอกว่านี้สีดำ ก็ว่าดำตามเขา เขาบอกว่าสีขาว ก็ว่าขาวตามเขา ฉันใด ผู้มิได้เรียนรู้พระสัทธรรมทั้ง ๓ ให้เจริญปัญญาจากการที่ได้ปฏิบัติพระสัทธรรมจนเห็นแจ้ง/รู้แจ้งด้วยตน ตามสมควรแก่ธรรม ก็ย่อมไม่สามารถแยกแยะคุณธรรมของบุคคลว่าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ หรือปฏิบัติไม่ดี ไม่ชอบ และไม่สามารถแยกแยะข้อมูล ข้อปฏิบัติ และ/หรือ วิธีปฏิบัติธรรมได้ว่า อย่างไหนดีหรือถูกต้อง อย่างไหนไม่ดี/ไม่ถูกต้อง ตามที่เป็นจริงได้ ฉันนั้น เห็นใครที่น่าเชื่อถือเขาบอกว่านี้ถูกต้อง ก็ว่าถูกต้องตามเขา เขาว่านี้ผิด ก็ว่าผิดตามเขา โดยที่ตนเองไม่มีจุดยืนที่ถูกต้องและชัดเจนของตนเอง หนักๆ เข้าก็เกิดความสับสนและความลังเลใจ เพราะไม่รู้ว่าอย่างไหนผิด อย่างไหนถูกต้องตามพระสัทธรรมที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า จึงไม่ศรัทธาที่จะปฏิบัติพระสัทธรรม และยิ่งถ้าเกิดมีกระแสข่าวตัวอย่างบุคคลในวงการพระศาสนาประพฤติปฏิบัติไม่ดี/ไม่ชอบบ้าง แม้จำนวนไม่มาก ก็ยิ่งเหมากันรวมไปหมดว่า ไม่ดีด้วย

กันทั้งนั้น ทั้งๆ ที่พระดีๆ หรือพระผู้ตั้งใจศึกษาและตั้งใจปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมีมาก แต่มองไม่เห็น เพราะเป็นเหมือนคนตาบอดสี จึงแยกดี-แยกชั่วตามความเป็นจริงไม่เป็น และแถมยังแยกคน-แยกธรรม ซึ่งเป็นคนละเรื่อง/คนละประเด็นกัน ก็ไม่เป็นเสียอีกด้วย เพราะเหตุนั้น ชนผู้มิได้เรียนรู้พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าให้แจ่มแจ้งด้วยตนนี้เองแหละที่เกิดวิกฤติศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ทั้งๆ ที่พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีเสื่อม และผู้ตั้งใจศึกษาสัมมาปฏิบัติตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าก็มีอยู่มากเพียงแต่ท่าน ไม่ปรากฏตัวและไม่แสดงตัวโอ้อวดตัวเท่านั้น

เพราะเหตุนั้น สาธุชนจึงพึงปลูกศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง คือด้วยการศึกษาสัมมาปฏิบัติเอง ดังกล่าวแล้ว ก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณพระพุทธศาสนา และยังจะมีผลช่วยให้สถาบันหลักอีก ๒ คือ สถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณประเสริฐของไทยเรา ได้เจริญและรุ่งเรืองและมั่นคงสามารถให้ผลเป็นความสันติสุขแก่ตัวเราเอง และแก่สังคมประเทศชาติโดยส่วนรวมร่วมกันอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปวันนี้จึงได้กล่าวเพิ่มเติมต่อจากครั้งที่แล้วในส่วนของความประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คือ ตามพระธรรมวินัยหรือ พระสัทธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ได้ตรัสไว้ดีแล้ว แต่การที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม กล่าวคือ ตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสไว้ดีแล้วนั้น บุคคลพึงศึกษาทำความเข้าใจหลักธรรม คือ พระปริยัติสัทธรรม และลงมือปฏิบัติสัทธรรม อบรมกาย วาจา และใจ ของตนโดยปฏิบัติไตรสิกขา คือ การศึกษาอบรมโดยทางศีล สมาธิ และปัญญา ให้ถึงอธิศีล คือ ศีลยิ่ง อธิจิต คือ จิตยิ่ง/สมาธิยิ่ง และอธิปัญญา คือ ปัญญาอันยิ่ง อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้ถึงปฏิเวธสัทธรรม คือ ปัญญาอันเห็นแจ้ง/รู้แจ้ง สภาวธรรมและสัจจธรรม ตามที่เป็นจริง และได้รับผลดีจากการปฏิบัติชอบเอง ก็จะสามารถเข้าใจพระสัทธรรมทั้ง ๓ คือ ปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม ได้อย่างถูกต้องและแจ่มแจ้งเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในคุณความดี มีศีล มีธรรม นำตนไปสู่ความเจริญและสันติสุข และถึงความพ้นทุกข์ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ เอง แต่การที่บุคคลจะศึกษาสัมมาปฏิบัติให้ได้ถูกต้องตามรอยบาทพระพุทธองค์ และให้เกิดผลดีแก่ตนเองนั้น พึงต้องประกอบด้วยกุศลธรรม ชื่อ อินทรีย์ ๕ ได้แก่ สัทธินทรีย์ กุศลธรรม คือมีความศรัทธาเป็นใหญ่ ได้แก่ รู้จักศรัทธาบุคคลผู้ปฏิบัติดี

ปฏิบัติชอบ ๑ ศรัทธาในสิ่งหรือข้อมูลที่เชื่อถือได้๑ และรู้จักศรัทธาในข้อปฏิบัติที่ถูกต้องตามพระสัทธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ๑

คราวต่อไปจะได้กล่าวถึง วิริยินทรีย์ กุศลธรรม คือ ความเพียรเป็นใหญ่ สตินทรีย์ กุศลธรรม คือมีสติเป็นใหญ่ สมาธินทรีย์ กุศลธรรม คือมีสมาธิเป็นใหญ่ และ ปัญญินทรีย์ กุศลธรรม คือ มีปัญญาเป็นใหญ่ ต่อไป

ก่อนยุติปาฐกถาธรรมนี้ อาตมภาพใคร่เจริญพรว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ทรงมีพระคุณอันประเสริฐเป็นล้นพ้นต่อประเทศชาติและต่อประชาชนคนในชาติทุกหมู่เหล่า ตลอดจนผู้อาศัยพระบรมโพธิสมภาร จึงเป็นวโรกาสอันสมควรยิ่งที่สาธุชนทุกท่านจะพึงแสดงความจงรักภักดี และกตัญญูกตเวทิตาธรรม ต่อพระองค์ท่าน ในมหามงคลสมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ๗๒ พระชนมพรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม นี้ โดยมาร่วมกันเจริญจิตตภาวนาเฉลิมพระเกียรติและถวายพระราชกุศลแด่พระองค์ท่าน อาตมภาพจึงขอเชิญชวนพระภิกษุ สามเณรสาธุชนผู้สนใจศึกษาสัมมาปฏิบัติทุกท่านสมัครเข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐาน ตามแนวมหาสติปัฏฐาน ๔ ที่หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ปฏิบัติและสั่งสอนถ่ายทอดไว้ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ระหว่างวันที่ ๑-๗ ธันวาคม สำหรับผู้มีจิตศรัทธาที่จะรับการอบรมต่อ ก็รับการอบรมต่อไปถึงวันที่ ๑๔ ธันวาคม นี้ได้ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ แต่สำหรับมีผู้มีจิตศรัทธาจะบำเพ็ญกุศล บริจาคอุปถัมภ์วัด ก็ยินดีอนุโมทนา

อนึ่ง ตามที่มีผู้เข้าใจผิด ว่าวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เป็นสาขาหรือเกี่ยวเนื่องกับวัดอื่นนั้น ขอเจริญพรว่า วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี นั้น ก่อตั้งมาจากการดำเนินโครงการของโครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ กับ โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ จึงเป็นคนละส่วน คนละคณะผู้บริหาร คนละนโยบาย และคนละกิจกรรม ไม่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับวัดอื่นแต่ประการใด

ผู้สนใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติตามโครงการนี้ ติดต่อขอสมัครเข้ารับการอบรม ได้ที่ประชาสัมพันธ์ วัดหลวงพ่อสดฯ โทรศัพท์หมายเลข (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐, ๒๕๓-๓๕๒ (กด) ต่อหมายเลข ๒๒๐ ได้ทุกวัน

ขอความสุขสวัสดี จงมีแด่ท่านผู้ฟังทุกท่าน เจริญพร.